

- DRŽAVNI PREVENTIVNI MEHANIZEM -

poročilo
o opravljenem obisku
na lokaciji

DOM STAREJŠIH OBČANOV ČRNOMELJ

Pojasnilo: Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (v nadaljevanju: Varuh) v okviru izvajanja nalog in pooblastil po Zakonu o ratifikaciji opcijskega protokola h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju (Uradni list RS, št. 114/2006) v vlogi državnega preventivnega mehanizma (v nadaljevanju: DPM) obiskuje kraje odvzema prostosti. V skupini, ki izvede obisk, poleg predstavnikov Varuha praviloma sodeluje(jo) tudi predstavnik(i) pogodbenih nevladnih organizacij ter občasno tudi neodvisni izvedenci medicinske in drugih strok in prevajalci. Pravna podlaga za opravljanje nadzorov s strani DPM je predstavljena na spletni strani [Varuh kot državni preventivni mehanizem](#).

Pričujoče poročilo vsebuje le bistvene ugotovitve o obisku s predlogi za izboljšanje razmer oziroma odpravo nepravilnosti. Izdelano je bilo na podlagi poročila o obisku DPM in odzivnega poročila pristojnih. Namenjeno je objavi na spletni strani Varuha.

Osnovni podatki o lokaciji:

- ▶ **Tip lokacije:** dom starejših (v nadaljevanju: Dom)
- ▶ **Kategorije oseb, ki jim je bila odvzeta prostost:** Starejši. Osebe z diagnozo starostne demence.
- ▶ **Uradna zmogljivost in dejanska zasedenost lokacije na dan obiska:** Skupna kapaciteta Doma¹ je 195 postelj². Stanovalcev³ z diagnosticirano demenco⁴ je bilo na dan našega obiska 54, vsi ti so tudi razvrščeni v oskrbo IV.

Potek obiska in priprava poročila:

- ▶ Obisk je bil **nenajavljen** in **opravljen 6. 11. 2012**.

¹ Vhod v Dom nas pripelje do sprejemne pisarne oziroma receptorja, ki ga ob našem prihodu sicer ni bilo na recepciji. Pritličje zajema velika jedilnica, ki je poleg prostora, kjer stanovalci zaužijejo dnevne obroke, namenjena tudi prirejanju različnih domskih prireditev. V jedilnici je bila v času kosila peščica stanovalcev. Sogovornica nam pojasni, da je v Domu večina stanovalcev nepomičnih (70% do 80%) in ti imajo obroke v sobah. Poleg jedilnice je knjižni in obredni prostor. V pritličju ima svoje prostore tudi vodstvo Doma. Stanovalci bivajo v prvem, drugem, tretjem in četrtem nadstropju. Nova pridobitev za Dom je peto nadstropje, ki je namenjeno za delovno terapijo, fizioterapijo, šiviljo, frizerja ter sejna soba za zaposlene v Domu.

² Na dan obiska je Dom razpolagal s 196 posteljami.

³ Po mnenju sogovornic je približno deset stanovalcev takih, ki niso orientirani v času in prostoru. Stanovalci z demenco bivajo med ostalimi stanovalci po celotnem Domu.

⁴ Dom ima uveljavljen integrirani model institucionalne obravnave oseb z demenco, zato nima varovanega oddelka. Stanovalci z demenco bivajo med ostalimi stanovalci, največ pa jih je v prvem nadstropju. Po navedbah vodstva Doma imajo običajno v oskrbi med 5 do 10 dementnih oseb, za katere imajo narejene individualne načrte zdravstvene nege in individualno oceno tveganja.

► **Skupina za obisk:** tri predstavnice Varuha (svetnica, svetovalka in pripravnica) ter ena predstavnik nevladnih organizacij (Zveza društev upokojencev Slovenije).

► **Vsebina obiska:** uvodni razgovor z namestnico direktorja in vodjo službe zdravstvene nege in oskrbe, kasneje se je obisku pridružila tudi diplomirana medicinska sestra. Sledil je ogled prostorov, pregled dokumentacije in razgovor s stanovalci ter zaključni razgovor.

► **Poročanje:** predhodno poročilo o obisku je bilo poslano zavodu 11. 1. 2013. Odgovor Doma smo prejeli 13. 2. 2013, torej 33. dan po odpremi, ki smo upoštevali pri pripravi končnega poročila. Končno poročilo o obisku je bilo 12. 3. 2013 v vednost posredovano Domu in Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve (v nadaljevanju: MDDSZEM) skupaj s predlogom, da ga obravnava ter nam v roku 30 dni sporoči svoja stališča in morebitne ukrepe; tozadevni odgovor smo s strani MDDSZEM prejeli 21. 10. 2013 torej 223. dan po odpremi.

► predlog DPM

DPM: postavlja se nam vprašanje, kako Dom dopušča stanovalcem v oskrbi IV prosto odhajanje iz Doma ter kako zagotavlja nadzor nad njimi in skrb za njihovo varnost.⁵

► odziv pristojnih

DOM: pojasnjujemo, da ima Dom izdelano navodilo o ravnanju zaposlenih, ki se nanaša tudi na postopke pri dementnih osebah. Skladno z navodilom zdravstveno negovalni delavci najpozneje vsaki dve uri fizično preverijo prisotnost stanovalk in stanovalcev v Domu. V primeru, da bi bili odsotni in odsotnosti niso napovedali, ravna v skladu z navodilom (npr. poizvedba pri svojcih ali sorodnikih). Hkrati pa vas obveščamo, da je pri Skupnosti socialnih zavodov Slovenije Komisija za socialnovarstvena vprašanja obravnavala strukturo možnega modela individualnega programa, ki bo zajemal tudi dementne osebe in opredelil oceno tveganja kot sestavni del programa. Po verifikaciji na organih skupnosti bodo domovi prejeli program kot pripomoček pri individualnem načrtovanju in izdelavi ocene tveganja za dementne osebe.

MDDSZEM: stanovalci domov se imajo z vso pravico možnost odločati, da svojo starost ne bodo preživljali v zaprtih oddelkih. Zaradi tega se trudimo razviti koncept dela brez omejevanja svobode gibanja. Strinjamo se, da je pomemben del individualnega načrta opredelitev tveganja, s katerim morajo biti seznanjeni in ga sprejeti vsi vpleteni. V številnih evropskih državah, iz katerih prenašamo moderne koncepte dela opazamo pomembno razliko v vrednostnih sistemih ustanov in zaposlenih. Pri nas na precej višje mesto postavljamo potrebo stanovalcev po varnosti, to pa pri zaposlenih povzroča neprestan strah, da se stanovalcem kaj ne zgodi. V domovih v Avstriji, Nemčiji, Italiji in drugje je povsem jasno postavljena na prvo mesto pravica do svobode (gibanja), ki je nedotakljiva. Če

⁵ V oskrbo IV so uvrščene osebe z zahtevnejšimi dolgotrajnimi težavami v duševnem zdravju, ki zaradi starostne demence ali sorodnih stanj potrebujejo delno ali popolno osebno pomoč in nadzor.

pa stanovalcem (tudi dementnim) priznamo pravico, da sami odločajo o svojem gibanju, nihče drug ne prevzema odgovornosti za posledice njihovih odločitev. Razbremenitev odgovornosti zaposlenih vpliva na oblikovanje bolj sproščenega okolja in klime v domu, to pa na bolj umirjeno in obvladljivo vedenje stanovalcev. Če uspe še vključiti okolje (soseščino, policijo, osebe v trgovinah, poštah, bankah,...), da pozitivno in konstruktivno odreagira na občasno odhajanje stanovalcev (da pokličejo v dom ali sami pripeljejo stanovalca nazaj), se krog zaključuje v potrditvi naravnosti na spoštovanje svobode kot najvišje pravice in potrebe vsakega človeka. Seveda je jasno, da oreintacija na odprtost in neomejevanje svobode gibanja ne pomeni, da prepoustimo stanovalce samim sebi in se z njimi ne ukvarjamo. Prav nasprotno. Z ukrepi, ki so dostopni, lahko ustvarimo tak življenjski prostor, v katrem bo ob svobodi gibanja dovolj poskrbljeno za varovanje stanovalcev, v skladu z njihovimi individualnimi potrebami. V dopolnitvah Usmeritev za delo z osebami z demenco želimo opredeliti takšen bivalni model za stanovalce z demenco, ki bo ustrezal zahtevam obstoječe zakonodaje, nadzornih institucij, potrebam stanovalcev z demenco in bo hkrati bolj prijazen tudi za zaposlene. Med absolutno svobodo na eni strani in zaprtimi oddelkom na drugi strani pa nam ostaja sivo polje, za katerega smo vedno povsem gotovi ali določeno ravnanje že pomeni omejevanje svobode gibanja ali pa gre zgolj za varovanja in preprečitev neugodnih posledic. Zato vas bomo tudi tokrat prosili za sodelovanje na delovnem srečanju, kjer bi vsebino smernic pregledali. Še vedno nam ni uspelo doseči spremembe Zakona o duševnem zdravju, niti narediti premeik v dojemanju demence v družbi, z upoštevanjem specifičnih motenj in potreb naših stanovalcev z demenco, kar bi domovom pomembno olajšalo delo pri oskrbi stanovalcev z demenco.

